

Т. В. Корчева,

асистент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат юри-
дичних наук

ЩОДО ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХИСТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Пріоритетним напрямком реформування кримінального судочинства є захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, завдання якого закріплені у статті 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Наявність охорони як особистих, так і публічних інтересів у кримінальному провадженні (причому особистих інтересів – першочергово) визначають шляхи удосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства.

Складовою частиною забезпечення з боку держави захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження є існування у кримінальному процесуальному законодавстві права особи на вторинну правову допомогу і це право стосується осіб, які тій чи іншою мірою залучаються до орбіти кримінального провадження. Однією із форм права особи на правову допомогу виступає право особи на захист (як задача кримінального провадження), а суб'єктами захисту, згідно діючого КПК України є підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданний, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, або вирішується питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземної держави (екстрадицію).

Особа, яка притягується до кримінальної відповідальності, має право одержати правову допомогу, яку надає у кримінальному провадженні адвокат, і який здійснює її захист на будь-якій стадії процесу. В цьому положенні виявляється доступність правосуддя. Як приклад, наведемо рішення Європейського суду з прав людини в справі «Кромбах проти Франції» від 13.02.2001 р. в якому зазначено: «Право кожного на те, щоб його інтереси в суді представляв адвокат, – є основним елементом справедливого судового розгляду».

Розглянемо декілька кримінальних процесуальних положень, які потребують, на наш погляд, удосконалення і стосуються здійснення захисту, а саме прийняття адвокатом захисту і допуску адвоката-захисника до участі у кримінальному провадженні.

Зазначимо, що на відміну від запрошення і призначення захисника, що регулюються нормами КПК України, прийняття захисту не відбито в нормах КПК

України, але має процесуальне вираження в ст. 50 КПК, яка містить перелік документів, що підтверджують повноваження захисника і свідчать про те, що захист є прийнятним.. Цієї норми повністю відповідає стаття 26 Закону України №5076-У1 «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07. 2012 р., яка відносить документи, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги до підстав для здійснення адвокатської діяльності.

Прийняття адвокатом захисту є передумовою допуску адвоката-захисника до участі у кримінальному провадженні, про що суб`єкти, що ведуть процес, у випадках призначення захисника, повинні виносити відповідний процесуальний документ. Таким документом виступає постанова. Разом з тим, КПК України не передбачає винесення такої постанови у випадку залучення захисника за проханням особи, і обов`язковість винесення постанови по всім випадкам, без виключення, у справах за призначенням (ст. ст. 48. 49). Так, у ч. 1 ст. 49 КПК України, надано перелік випадків, коли слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд, забов`язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні, і саме в цих випадках слідчий, прокурор, виносить постанову, а слідчий суддя та суд постановляє ухвалу, якою доручає відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням та забезпечити його прибуття у зазначені у постанові (ухвалі) час і місце для участі у кримінальному провадженні (ч. 2).

Звертає на себе увагу та обставина, що законодавець у вищезазначеній нами нормі КПК застосовує оцінні поняття, вказуючи на випадки, коли слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його (п. 3 ч. 1 ст. 49). Разом з цим, не уточнюється, які це обставини. Далі – у частині 1 вище зазначеної норми вказано, що захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом у інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги. Також постає питання: які це «інші випадки»? Випадки залучення слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом захисника вказані у Законі України №3460-У1 «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011р., але вважаємо, що норми КПК не повинні містити оцінні поняття та посилання на «інші випадки». Відсутність чіткості у тексті закону, на практиці може призвести до вільного трактування положень КПК, суб`єктивного ставлення до конкретних обставин кримінального провадження. В розгляді цього питання, ми визначаємо засадою і підтримуємо точку зору проф. О. В. Капліної, яка слушно зазначає, що неточність і неясність викладу норми права є найпоширенішим недоліком чинного законодавства.

Необхідність обов`язкового винесення постанови про допуск захисника до участі у кримінальному провадженні обґрунтуємо наступним.

По-перше, постанова про допуск адвоката до участі у кримінальному провадженні в якості захисника свідчить про те, що він дійсно приймає участь у кримінальному провадженні, приймає участь при проведенні слідчих і процесуальних дій, при роз'ясненні прав підозрюваному, а саме права на захист. Нагадаємо, що тільки у присутності захисника повинна відбуватися відмова від захисника або його заміна, що відбито у ч. 2 ст. 54 КПК, і що підтверджує факт добровільності волевиявлення особи стосовно питання здійснення захисту.

По-друге, у випадку невинесення слідчим, прокурором даної постанови (при наявності цього обов'язку), захисник, або особа, яка потребує захисту мають право оскаржити бездіяльність слідчого чи прокурора, відповідно до вимог статті 303 КПК, і це оскарження буде цілком обґрунтовано. І навпаки, у випадку, скажемо, не допуску адвоката до участі у справі, коли можуть чинити перешкоди діяльності захисника, оскарження дій, або бездіяльності суб'єктів, що ведуть процес, (при відсутності у них обов'язку винести відповідну постанову про допуск адвоката), може бути значно ускладнений в частині наведення доказів в обґрунтування оскарження.

Г. С. Крайник,

асистент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

ЩОДО НЕДОЦІЛЬНОСТІ ВВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

З появою у Кримінальному процесуальному Кодексі (далі – КПК) України та Законі України від 16 травня 2013 р. № 245-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України» інституту кримінальних проступків з'явилась невідповідність між чинними Конституцією України (де взагалі відсутній термін «кримінальний проступок»), Кримінальним кодексом (далі – КК) України (у ст. 11 містить поняття «злочин», не містить терміну «кримінальний проступок») та КПК і зазначеним Законом України від 16 травня 2013 р. № 245-VII (містять термін «кримінальний проступок»). Традиційно в Україні законодавство про кримінальну відповідальність складає КК (ст. 3 КК).

На низку важливих питань прихильники введення інституту кримінальних проступків не можуть надати біль-менш логічних та обґрунтованих відповідей, зокрема: навіщо додаткова криміналізація десятків діянь, які у разі прийняття